

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.4
DOI

К. В. Громо́венко
orcid.org/ 0000-0002-9466-8575
доктор юридичних наук,
заслужений юрист України,
професор кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Міжнародного гуманітарного університету

СУЧАСНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ
З БОКУ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Постановка проблеми. Тероризм є об'єктом пильної уваги з боку сучасних дослідників міжнародного права. У результаті інтенсивного розвитку норм міжнародного та національного права, спрямованих на протидію тероризму, формуються не лише інститути антитерористичного права, змінюється сама сутність ліберально-демократичної концепції права. Звуження прав і свобод, розширення заборон і підвищення заходів відповідальності – усе це активізує суперечки про правомірність правових обмежень свободи і діяльності суб'єктів права, що вводяться, про допустимість більш вузького трактування принципів поваги прав людини і верховенства права.

Загроза терористичної діяльності в глобальному вимірі виражається не лише в збільшенні числа і масштабів терористичних актів, а й у їх посиленні. Відзначається множинність способів залякування (вибухи в людних місцях, викрадення літаків, захоплення заручників тощо), безперервний процес удосконалення зброї.

В умовах глобалізації міжнародного тероризму актуальності набуває протидія співпраці національних терористичних організацій між собою, їх узгодженому базуванню на територіях різних держав, тобто формуванню єдиної мережевої структури міжнародного тероризму. Існує недостатність міжнародних і національних правових засобів, спрямованих на запобігання зрощуванню радикальних терористичних релігійних організацій і кримінального тероризму. Поява єдиної світової мережі терористичних організацій призвела до зростання невмотивованого, спонтанного, «одиночного» тероризму, до помітного сплеску етнічного і релігійного тероризму, в якому сьогодні панує ісламський напрям.

Подібне становище змушує держави шукати нові, екстраординарні засоби боротьби з тероризмом. У низці випадків кримінально-правові системи об'єктивно не справляються з відкритим збройним протистоянням. Необхідність лікві-

дувати осередки триваючого збройного руйнування інститутів політичної влади і соціального управління, пов'язаного з масовими вбивствами, масовим порушенням прав і свобод населення підданих терору територій, змушує держави використовувати виняткові, некримінальні засоби боротьби.

Усі вищевказані міжнародно-правові аспекти зумовили актуальність вибраної теми дослідження.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Певним аспектам теоретико-правового дослідження проблем розуміння міжнародного тероризму та його специфіки приділялася увага таких науковців, як: В. Антипенко, В. Антонюк, Ф. Атгар, Дж. Баллок, О. Банчук-Петросова, М. Бассіуні, О. Власюк, З. Гбур, М. Гербер, В. Горбулін, Ю. Джин, Е. Дюжиков, Л. Елбакідзе, Ю. Латов, Х. Лаутерпахт, В. Ліпкан, Б. Ломборг, Р. Марутян, І. Мейо, Д. Мерфі, В. Настюк, Д. Пост, Ф. Пурпура, Д. Райт, І. Рижов, Д. Рязанов, Т. Сендлер, У. Сломансон, В. Смолянук, Г. Ситник, О. Суходоля, Ю. Сплетуков, Д. Тейхман, Г. Хаддоу, В. Юрчишин, А. Юхно.

Ураховуючи динамічність міжнародного законодавства, а також досить швидкі темпи розвитку та реформування міжнародного права, багато наукових положень частково втратили свою актуальність. Таким чином, цілком обґрунтовано можна говорити про те, що сьогодні необхідним стає системне і фундаментальне дослідження теоретичних і прикладних аспектів, пов'язаних із проблемами міжнародного тероризму, на основі новітніх теоретико-правових засад.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження сучасних організаційно-правових засад протидії міжнародному тероризму з боку світової спільноти.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне право в режимі приписів належної поведінки створює умови для забезпечення юридичної безпеки всіх

держав – членів світової спільноти. Йдеться про ситуацію, за якої сукупність прав і законних інтересів кожної держави забезпечується повною мірою і будь-які випадки зловживання правом за-здалегідь виключаються [3].

Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), установлюючи у своєму Статуті цілі підтримки міжнародного миру і безпеки, загальної поваги прав і свобод людини, мирного вирішення міжнародних суперечок, добробуту народів, чітко усвідомлює значимість міжнародного права як першооснови для підтримки міжнародної законності і правопорядку. Зокрема, ООН заявляє про рішучість зміцнювати повагу до принципів верховенства права, причому як у міжнародних, так і у внутрішніх справах, і забезпечувати виконання державами-членами рішень Міжнародного суду, виконання Статуту ООН у будь-яких справах, сторонами яких вони є. Включення Міжнародного кримінального суду у сферу міжнародної кримінальної юстиції створює умови для забезпечення дії принципу невідворотності покарання по всьому спектру злочинних діянь, що зачіпають інтереси світової спільноти у цілому [6]. Сюди, безсумнівно, відносяться й акти міжнародного тероризму, про ліквідацію якого з усією рішучістю заявлено в Декларації ООН від 9 грудня 1994 р. «Про заходи ліквідації міжнародного тероризму» [1]. Створення цілісної картини можливе за розгляду сутності феномена у світлі теорії міжнародного права і напрямів впливу права на злочинну дію у формі міжнародного тероризму.

Наука і договірно-правова практика держав в адекватному режимі сприймали значимість вироблення однакового доктринального розуміння злочину тероризму [7]. І це є зрозумілим. Вироблення однакового розуміння сутності діяння, безсумнівно, сприяло б підвищенню ефективності боротьби зі злочином, у припиненні і ліквідації якого зацікавлене все міжнародне співтовариство.

Переводячи проведений нами аналіз у сферу конкретних категорій, слід констатувати міжнародно-правову значимість рішення Конгресу ООН провести серію міжнародних конференцій з уніфікації кримінального права. Так, у ході Першої конференції (Варшава, 1–5 листопада 1927 р.) був прийнятий юридичний документ із восьми статей із проблематики міжнародного кримінального права під назвою «Злочини з міжнародного права» [11].

Із належним урахуванням тієї соціальної небезпеки, яку являє собою міжнародний тероризм для світового правопорядку, питання про міжнародний тероризм предметно було розглянуто в ході проведення всіх наступних міжнародних конференцій з уніфікації кримінального права. Предметно термін «міжнародний тероризм» був уперше позначений як окреме злочинне діяння зі

своїм власним складом у ході проведення Третьої конференції з уніфікації кримінального права в Брюсселі з 26 по 30 червня 1930 р.

На основі доповіді, представленій спеціальним доповідачем, підготовчий комітет П'ятої конференції рекомендував прийняття тексту по «тероризму», що складається з п'яти статей. Однак через брак часу Третя конференція прийняла рішення перенести питання на розгляд Четвертої конференції. Постанова акту, прийнятого на Третій міжнародній конференції з уніфікації кримінального права (Брюссель, 26–30 червня 1930 р.), встановлює в описовому варіанті злочинне діяння у формі тероризму і вперше позначає поняття «тероризм» у словесному вираженні [11].

З урахуванням безсумнівної юридичної значущості документа (в аспекті проміжного акту у визначенні поняття як такого) наведемо його зміст. Так, текст, схвалений Спеціальним комітетом Третьої міжнародної конференції з уніфікації кримінального права, представляв такий за змістом опис складу діяння за характером тероризму. Вступна стаття розкривала сутність феномена. Факт навмисного використання засобів масового залякування вважався встановленим за обставин учинення особою акту, що посягає на життя, фізичну цілісність або завдає значної шкоди власності. Ст. 2 зазначеного документа, переводячи проблему у сферу конкретних юридичних дефініцій, визначала «тероризм» уперше в науці і практиці міжнародного права як окремо взяте соціально небезпечне явище. Так, акт тероризму визнавався злочином, що включає у себе навмисне використання засобів масового залякування, яке цілеспрямовано здійснювалося проти державної і приватної власності з наміром пропаганди або практичного втілення в життя певних політичних або соціальних ідей. З урахуванням комплексного характеру злочину тероризму склад діяння передбачав у ст. 3 можливість кримінального переслідування в силу співучасті у формі злочинної організації. Новацією в системі міжнародного права були і постанови ст. 4, яка, встановлюючи принцип універсальної юрисдикції, передбачала можливість судового переслідування незалежно від місця вчинення злочину [11].

Концептуально юридична значимість положень документа, прийнятого на Третій міжнародній конференції з уніфікації кримінального права, полягає у такому:

- акт поклав початок процесу кодифікації злочину міжнародного тероризму;
- уперше був гранично точно позначений комплексний характер діяння, яке в силу своєї соціальної небезпеки для всього міжнародного співтовариства у цілому може існувати виключно у формі злочинної організації;

– позитивним чинником стало затвердження принципу універсальної юрисдикції, що створював правове обґрунтування для судового переслідування осіб, які вчинили акт міжнародного тероризму незалежно від конкретного місця його здійснення [13].

П'ята міжнародна конференція з уніфікації кримінального права, яка пройшла в Мадриді з 26 по 30 жовтня 1934 р., зробила свій власний внесок у процес кодифікаційного оформлення тероризму. У порядку укладення за підсумками конференції було прийнято документ із чотирьох статей і відповідну резолюцію. Згідно з документом, будь-яка особа, яка має намір зруйнувати певний соціальний порядок і використовує засоби з метою тероризувати населення, підлягає покаранню. Прийнята в розвиток зазначеного документа резолюція передбачала принцип універсальної юрисдикції щодо актів з тероризування населення.

Позитивна динаміка кодифікаційного процесу, що проявила себе у п'яти міжнародних конференціях з уніфікації кримінального права, була закріплена в документах Шостої міжнародної конференції з уніфікації кримінального права, що пройшла в Копенгагені з 31 серпня по 3 вересня 1935 р. Проведений в об'єктивному режимі аналіз юридичного документа з восьми статей під назвою «Тероризм» свідчить про якісний прорив у прикладених світовою спільнотою зусиллях із кодифікації та прогресивного розвитку норм у сфері боротьби з тероризмом [11].

Уперше в нормативному документі тероризм був позначений соціально небезпечним феноменом не лише для окремих держав, а й для всієї спільноти, всієї системи публічної влади і, що головне, як загроза миру і міжнародним відносинам. Таким чином, Шоста міжнародна конференція з уніфікації кримінального права поставила під феномен «тероризм» розуміння протистояння (в його юридичному деструктивному сенсі) по відношенню до світового правопорядку, міжнародних відносин і міжнародного миру [11]. Слід зазначити, що концептуальне розуміння тероризму в його справжньому вигляді як міжнародного злочину проти правопорядку, міжнародних відносин і безпеки держав світу практично збігається з концептуальним розумінням тероризму, яке було вироблено в ході проведення Шостої міжнародної конференції з уніфікації кримінального права. Цей факт являє собою наочне свідчення значущості здійснюваного світовим співтовариством процесу кодифікації і прогресивного розвитку норм із регулювання боротьби держав із міжнародним злочиним у формі тероризму.

Процес правотворчості, що позитивно проявив себе в шести міжнародних конференціях з уніфікації кримінального права (1926–1930 рр.), був закріплений у прийнятій 16 листопада 1937 р.

Асамблеєю Ліги Націй Міжнародній конвенції щодо запобігання і покарання актів тероризму, що складалася з двадцяти дев'яти статей і стала позитивним результатом заходів із кодифікації та прогресивного розвитку норм міжнародного права, що регулюють усі аспекти боротьби світової спільноти зі злочинним діянням тероризму. Зазначена Конвенція підтверджує принцип міжнародного права, згідно з яким в обов'язок будь-якої держави входить самостійне утримання від будь-яких дій, що мають на меті сприяти терористичній діяльності, спрямованих проти іншої держави і перешкоджання діям, в яких ця діяльність виражається. Відповідно, держави зобов'язуються попереджати і припиняти подібного роду діяльність і взаємно надавати одна одній сприяння із цього приводу [8].

У ХХІ ст. людство зіткнулося з новою глобальною загрозою – міжнародним тероризмом. У літературі підкреслюється, що цю загрозу не можна було передбачити під час прийняття Статуту ООН у 1945 р., тому в доктрині і практиці держав повинні з'явитися нові правові механізми ефективної протидії останньому. Ключова роль у цьому питанні належить Раді Безпеки ООН [9].

Резолюції Ради Безпеки ООН № 1368 від 2001 р. і № 1373 від 2001 р. означали нове ставлення до тероризму як до загрози міжнародному миру і безпеці, а також допускали превентивний підхід до боротьби з ним. Передбачалося, що всі держави повинні об'єднати зусилля для припинення фінансування тероризму і запобігання видачі віз бойовикам. Ці резолюції поклали початок новому міжнародно-правовому режиму [15].

У літературі вказується, що Резолюцію № 1373 можна розглядати як міжнародний нормативний правовий акт, оскільки вона накладає загальні й абстрактні обов'язки, що застосовуються до невідзначеної кількості ситуацій і не є обмеженими в часі. Зокрема, вона закликає невідкладно заблокувати кошти та інші фінансові активи або економічні ресурси осіб, які здійснюють або намагаються вчинити терористичні акти. Дану резолюцію можна назвати революційною, оскільки раніше вважалося, що в системі ООН немає законодавчого органу, який був би вправі приймати обов'язкові для суб'єктів міжнародного права норми прямої дії. Загроза міжнародного тероризму змусила переглянути цей підхід, оскільки була потрібна негайна реакція у відповідь на несподівані терористичні атаки [16].

Необхідність прийняття рішучих заходів у стислі терміни призвела до того, що питання про взаємодію зазначених резолюцій з іншими міжнародно-правовими нормами не було опрацьовано достатньою мірою. Так, резолюції №№ 1368 і 1373 визнали невід'ємне право на індивідуальну і колективну самооборону. Водночас ст. 51 Ста-

туту ООН передбачає можливість самооборони лише від збройного нападу. Міжнародний суд ООН у рішенні у справі «Нікарагуа проти США» роз'яснив, що йдеться про відправку державою збройних формувань на територію іншої держави, якщо така операція в силу свого масштабу й ефективності була б оцінена як збройний напад, а не просто прикордонний інцидент. Таким чином, право на самооборону не поширювалося на терористичні атаки, проте Рада Безпеки ООН змінила це своїм рішенням [4].

Також зазначимо, що Резолюція № 1373 була піддана критиці за те, що не містила прямих указівок на необхідність дотримання прав людини. У ній немає визначення тероризму і терористичного акту. Право встановлювати зміст даних понять було передано державам. У результаті деякі країни вжили заходів, які порушують права людини. Інші на підставі даної резолюції порушили свої міжнародні зобов'язання для запобігання можливому військовому втручання з боку сильніших держав [10].

У 2002 р. Контртерористичний комітет Ради Безпеки ООН пояснив, що перевірка дотримання інших міжнародних конвенцій, у тому числі про права людини, виходить за межі його повноважень. Однак Рада Безпеки ООН почала вживати заходи для узгодження зусиль із боротьби з тероризмом із необхідністю охорони прав і свобод людини.

У Резолюції Ради Безпеки ООН № 1456 від 2003 р. було встановлено, що держави повинні забезпечити, щоб будь-які заходи, що вживаються з метою боротьби з тероризмом, відповідали всім їхнім зобов'язанням з міжнародного права, і їм слід ужити таких заходів відповідно до міжнародного права, зокрема в галузі прав людини, права біженців та гуманітарного права. Те саме положення було включено й у Резолюцію № 1535 від 2004 р. Резолюції №№ 2199, 2249, 2253 і 2255 від 2015 р. підкреслили, що всі заходи з боротьби з тероризмом повинні відповідати цілям і принципам Статуту ООН і міжнародному праву прав людини [16].

Прийняття Радою Безпеки ООН Резолюції № 2178 від 2014 р. свідчить про фундаментальну зміну міжнародного права і політики. Ця Резолюція містить більш виважені заходи протидії тероризму і водночас посиляється на численні міжнародно-правові акти, що гарантують захист особистості від надлишкових законодавчих утручань [10].

Резолюція № 2178 закликає держави протистояти іноземним бойовикам-терористам і вжити комплекс заходів протидії тероризму, в який повинні увійти:

– Кримінально-правові заходи. П. 6 вимагає від держав, щоб певні дії кваліфікувалися як «досить серйозні кримінальні правопорушення, що дають змогу здійснювати переслідування і

покарання в обсязі, що належним чином відображає серйозність даного правопорушення». П. 5 зобов'язує держави запобігати і припиняти вербування, організацію, перевезення та екіпіровку зазначених осіб.

– Адміністративно-правові заходи. П. 2 наказує забезпечити ефективний прикордонний контроль і контроль над видачею проїзних документів і документів, що посвідчують особу. П. 8 вимагає запобігти в'їзду на територію або транзит через неї будь-якої особи, щодо якої є достовірна інформація, що дає розумні підстави вважати, що ця особа має зазначену в п. 6 мету.

– Заходи щодо забезпечення співпраці держав у галузі розслідування актів тероризму та кримінального судочинства. П. 3 закликає до активізації та прискорення обміну оперативною інформацією про дії або переміщення терористів із використанням двосторонніх або багатосторонніх механізмів, а п. 18 – до координації планів, зусиль та обміну інформацією з протидії насильницькому екстремізму, який може слугувати живильним середовищем для тероризму [12].

Резолюція № 2178 свідчить про те, що Рада Безпеки ООН відтепер не лише виступає в ролі правотворчого органу, а й стає центром поширення прийнятих норм по всьому світу. Це зближує правове регулювання протидії тероризму і сприяє розвитку юридичної доктрини в державах із різними правовими системами. Водночас у Резолюції не було роз'яснено, як слід розуміти терміни «терорист» і «тероризм». Загальноприйнятої юридичної дефініції даних понять, як і раніше, не існує, що призводить до численних зловживань [12].

Сучасне міжнародне право як цілісна і закінчена система права не лише встановлює певні постулати належної поведінки, а й створює ефективні інституційно-правові засоби для її дотримання. Будучи заснованими на основі Статуту ООН і в його розвиток, політичні органи й органи міжнародної юстиції діють у взаємодії один з одним і в цьому плані виконують основне завдання міжнародного права з підтримки справедливого світопорядку і в рамках нього – основоположної конструкції міжнародного миру і безпеки. Саме ця конструкція в режимі зобов'язань проходить через Статут ООН [14].

Найголовніше завдання ООН відоме, поділяється всіма її членами і полягає у підтримці міжнародного миру, безпеки і з цією метою вжитті ефективних заходів для запобігання та усунення загрози миру та придушенні актів агресії або інших порушень миру.

Як же на практиці здійснюється процес взаємодоповнюваності (у рамках договірно-правової системи ООН в її широкому розумінні) політичних органів і органів міжнародної юстиції у справі підтримки міжнародного правопорядку й у цьому

плані в боротьбі і припиненні міжнародних злочинів (одним з яких сьогодні є міжнародний тероризм)?

Установлено (п. 1 ст. 24 Статуту ООН), що головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки несе Рада Безпеки ООН, яка здійснює цю місію від імені всіх членів ООН. Заснований на основі Римського статуту 1998 р. орган міжнародної кримінальної юстиції в особі Міжнародного кримінального суду здійснює свою діяльність із правосуддя на основі спеціальної угоди з ООН. Угода схвалюється Асамблеєю держав – учасниць Римського статуту і згодом укладається головою Міжнародного кримінального суду від імені Міжнародного кримінального суду [6].

Міжнародний кримінальний суд як незалежний постійний орган міжнародної юстиції пов'язаний, як ми бачимо, із системою ООН. Володіючи юрисдикцією щодо найсерйозніших злочинів (йдеться про міжнародні злочини), які викликають занепокоєність усього міжнародного співтовариства, Міжнародний кримінальний суд у повній відповідності з положеннями преамбули свого статуту робить свій власний внесок у справу підтримки загального миру, безпеки і благополуччя [5].

Упорядкована на основі права процедура здійснення Міжнародним кримінальним судом своєї юрисдикції передбачає тісну взаємодію з політичним органом ООН, що несе, згідно з її Статутом, головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки. Звичайно ж, йдеться про Раду Безпеки ООН. Так, згідно зі ст. 13 Римського статуту, Міжнародний кримінальний суд може здійснювати свою юрисдикцію щодо позначених у Статуті міжнародних злочинів за обставин, коли ситуація, за якої було вчинено один або декілька таких злочинів, передається прокурору Радою Безпеки ООН, що діє на підставі гл. VII Статуту ООН («Дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії») [6].

Таким чином, як бачимо, створено юридично впорядкований інститут взаємодії між політичним органом ООН, що несе головну відповідальність за підтримку міжнародного миру і безпеки, і органом міжнародної кримінальної юстиції, що забезпечує міжнародне правосуддя на універсальній основі.

Поряд зі змінами, які зазнало кримінальне право в сучасних умовах боротьби з тероризмом, трансформувалися цивільні та адміністративно-правові заходи протидії. Так, застосовувані некримінальні процедури обмеження свободи поступаються в ступені правового захисту, властивому кримінальному процесу, однак здатні забезпечити взяття під варту, а також обмежити права, коли судом об'єктивно в таких заходах буде відмовлено. Такі адміністративні заходи, як анулювання

паспорту, імміграційні «чорні списки», жорстко обмежують свободу пересування з малою ймовірністю повноцінного перегляду їх установлення. Арешт або конфіскацію майнових (фінансових) активів також складно оскаржувати [13].

Деякі західні держави посилили прикордонний контроль, щоб не допустити на свою територію іноземних терористів, водночас залишаючи їм свободу дій де б то не було ще (замість того, щоб судити їх і брати під варту). Багато держав застосовують масове стеження за іноземними громадянами для виявлення загроз, нехтуючи приватними і громадянськими свободами, які вони надають власним громадянам [5].

Міжнародне право також допускає адміністративні засоби захисту від загрози тероризму в міжнародних конфліктах, коли (кримінальне) судове переслідування неможливе, – інтернування та адміністративне затримання. Особи, що претендує на статус біженця, може бути відмовлено, якщо вона загрожує безпеці країни або відповідно до вироку суду є засудженою за вчинення особливо тяжкого злочину і становить суспільну загрозу.

Щоб перемогти тероризм, усі застосовувані засоби повинні відповідати принципу верховенства права. Так, наприклад, Рада Безпеки ООН закликає до імплементації засобів запобігання вільному переміщенню терористів, проте забезпечуючи статус біженців. Затримання особи повинно мати правові підстави і судову санкцію, відповідати вимогам міжнародного права прав людини, вимогам пропорційності загрози безпеці [16].

Незважаючи на те що розроблено і прийнято безпрецедентну кількість правових норм, присвячених боротьбі з тероризмом, а практика контртерористичної діяльності не має аналогів у минулому, проявів тероризму у світі стало незрівнянно більше, ніж коли б то не було. Сумнівні контртерористичні заходи та практика породжують політичну (насильницьку) протидію. Сучасні методи боротьби з тероризмом деяких держав порушують права людини, стимулюючи політичну радикалізацію. Державні агентства, які викрадають, піддають тортурам, протиправно вбивають терористів, навряд чи коли-небудь понесуть відповідальність. Деякі держави, використовуючи військові безпілотні засоби для знищення терористів, очевидно порушують норми міжнародного права про використання сили, міжнародного гуманітарного права і права людини. Створення державами подібного правового і морального простору руйнує умови ресоціалізації осіб, прихильних радикальним політичним поглядам, призводить до нових витків політичного насильства [5].

Частково причина низької ефективності боротьби з тероризмом полягає в її децентралізації, безсистемності, неузгодженості і суперечливості на міжнародному рівні.

Децентралізація боротьби з тероризмом викликана і тим, що існуючі угоди приймалися як реакція на терористичні акти, *ad hoc*. Багато терористичних актів не підпадають під «фрагментовані» міжнародні угоди. Так, терористичні дії, що здійснюються з використанням проти цивільного населення легкої стрілецької зброї, отруйних і токсичних речовин, а також порушення роботи громадського транспорту або електронних мереж на міжнародному рівні, донині не криміналізовано [2].

Залишається багато суттєвих прогалин у правовому регулюванні та інституційній організації боротьби з тероризмом. Відсутня всеосяжна правова основа для транснаціонального співробітництва в питаннях екстрадиції та судового переслідування, протидії фізичним способам учинення актів тероризму [13].

Через децентралізовану криміналізацію тероризму на міжнародному рівні правові засоби боротьби з ним переважно зосереджено на національних рівнях, кримінально-правові системи яких традиційно більшою мірою орієнтовані на досягнення загальнокримінальної злочинності, ніж спеціальних видів злочинів.

Висновки. Міжнародне право в режимі приписів належної поведінки створює умови для забезпечення юридичної безпеки всіх держав – членів світової спільноти. Йдеться про ситуацію, за якої сукупність прав і законних інтересів кожної держави забезпечується повною мірою і будь-які випадки зловживання правом заздальгідь виключаються. На міжнародному рівні створено юридично впорядкований інститут взаємодії між політичним органом Організації Об'єднаних Націй, що несе головну відповідальність за підтримку міжнародного миру і безпеки, і органом міжнародної кримінальної юстиції, що забезпечує міжнародне правосуддя на універсальній основі, в особі Міжнародного кримінального суду. Наука і договірно-правова практика держав в адекватному режимі сприймали значимість вироблення однакового доктринального розуміння злочину тероризму. Вироблення однакового розуміння сутності діяння, безсумнівно, сприяло б підвищенню ефективності боротьби зі злочиним, у припиненні і ліквідації якого зацікавлене все міжнародне співтовариство. Поряд зі змінами, які зазнало кримінальне право в сучасних умовах боротьби з тероризмом, трансформувалися цивільні та адміністративно-правові заходи протидії. Щоб перемогти тероризм, усі застосовувані засоби повинні відповідати принципу верховенства права.

Незважаючи на те що розроблено і прийнято безпрецедентну кількість правових норм, присвячених боротьбі з тероризмом, а практика контртерористичної діяльності не має аналогів у минуло-

му, проявів тероризму у світі стало незрівнянно більше, ніж коли б то не було. Сумнівні контртерористичні заходи та практика породжують політичну (насильницьку) протидію. Сучасні методи боротьби з тероризмом деяких держав порушують права людини, стимулюючи політичну радикалізацію. Залишається багато суттєвих прогалин у правовому регулюванні та інституційній організації боротьби з тероризмом. Відсутня всеосяжна правова основа для транснаціонального співробітництва в питаннях екстрадиції та судового переслідування, протидії фізичним способам вчинення актів тероризму.

Важливим імпульсом міжнародно-правового розвитку, на наше переконання, стане забезпечення взаємозв'язку між різними галузями міжнародного права і системне застосування їхніх норм для боротьби з тероризмом, використання комплексної стратегії боротьби з тероризмом у міжнародному правопорядку. Ефективність міжнародного антитерористичного права повинна забезпечуватися взаємозв'язком між різними галузями міжнародного права та їх застосовністю до вирішення проблем тероризму і боротьби з тероризмом; посиленням акцентів на міжнародне співробітництво у справі попередження і розслідування тероризму; розширенням підстав для застосування сили проти терористів і взаємозв'язку між правом прав людини та міжнародним правом у сфері прав людини в процесі боротьби проти тероризму.

Література

1. Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму № 995_502 від 09.12.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_502#Text
2. Портал NATO. URL: <http://nato.int/146>.
3. Портал OECD. Recommendation of the Council on the Establishment of a Check-List of Criteria to define Terrorism for the Purpose of Compensation. URL: <http://acts.oecd.org/Instruments/ShowInstrumentView.aspx?InstrumentID=101&Lang=en&Book=False>
4. Портал OECD. Terrorism risk and insurance markets in 2020 URL: <http://www.oecd.org/finance/2ndinternationalmeetingonterrorismriskinsurance.htm>
5. Портал Terrorism risk: a reemergent threat impacts for. property/casualty insurers. URL: http://insurancemarketreport.com/Portals/131/TerrorismThreat_042010.pdf.
6. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. № 995_010 від 16.09.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
7. Avriel G. Terrorism 2.0: The rise of the civilitary battlefield. *Harvard national security journal*. 2016. Vol. 7. № 1. P. 199–240.
8. Cristakis T. Symposium on the fight against ISIL and international law: Editor's introduction. *Leiden journal of international law*. 2016. № 29. P. 737–741.
9. Freilich D., Lafree G. Criminology theory and terrorism: Introduction to the special issue. *Terrorism and political violence*. 2015. Vol. 27. № 1. P. 1–8.

10. Galloway F. Anti-terrorism resolutions: The Security Council's threat to the UN system. *Journal of terrorism research*. 2011. Vol. 2. № 3. P. 105–125.

11. Henriksen A. Jus ad bellum and American targeted use of force to fight terrorism around the world. *Journal of conflict & security law*. 2014. Vol. 19. № 2. P. 211–250.

12. Hilpold P. The fight against terrorism and SC Resolution 2178: Towards a more Hobbesian or a more Kantian international society? *Indian journal of international law*. 2015. Vol. 55. № 4. P. 535–555.

13. Orina N. A Critique of the international legal regime applicable to terrorism. *Strathmore law journal*. 2016. Vol. 2. № 1. P. 21–36.

14. Paust J.J. Antiterrorism Military Commissions: The ad hoc Dod Rules of Procedure. *Michigan Journal of International Law*. 2002. Vol. 23. № 3. P. 44–49.

15. Shaglah A.A. Security Council response to human rights violation in term of combating terrorism: retrospect and prospect. *Beijing law review*. 2016. № 7. P. 114–121.

16. Zadeh M.E., Sadeghi M.N., Babaee A.M. Analysis of international terrorism criminography in the event of September 11 th, 2001. *Journal of politics and law*. 2016. Vol. 9. № 2. P. 138–145.

Анотація

Громоуєнко К. В. Сучасні організаційно-правові засади протидії міжнародному тероризму з боку світової спільноти. – Стаття.

У статті досліджено сучасні організаційно-правові засади протидії міжнародному тероризму з боку світової спільноти. Зазначено, що міжнародне право в режимі приписів належної поведінки створює умови для забезпечення юридичної безпеки всіх держав – членів світової спільноти, сукупність прав і законних інтересів кожної держави забезпечується повною мірою, і будь-які випадки зловживання правом заздалегідь виключаються. Констатовано, що на міжнародному рівні створено юридично впорядкований інститут взаємодії між політичним органом Організації Об'єднаних Націй, що несе головну відповідальність за підтримку міжнародного миру і безпеки, і органом міжнародної кримінальної юстиції, що забезпечує міжнародне правосуддя на універсальній основі, в особі Міжнародного кримінального суду. Наголошено, що вироблення однакового розуміння сутності діяння, безсумнівно, сприяло б підвищенню ефективності боротьби зі злочинами, у припиненні і ліквідації якого зацікавлене все міжнародне співтовариство. Досліджено сучасну нормативно-правову базу протидії тероризму з боку світової спільноти. Визначено, що поряд зі змінами, які зазнало кримінальне право в сучасних умовах боротьби з тероризмом, трансформувалися цивільні та адміністративно-правові заходи протидії, які для подолання міжнародного тероризму повинні відповідати принципу верховенства права. Зазначено, що, незважаючи на те що розроблено і прийнято безпрецедентну кількість правових норм, присвячених боротьбі з тероризмом, а практика контртерористичної діяльності не має аналогів у минулому, проявів тероризму у світі стало незрівнянно більше, ніж коли б то не було. Наголошено, що залишається багато суттєвих прогалин у правовому регулюванні та інституційній організації боротьби з тероризмом, відсутня всеосяжна правова основа для транснаціонального співробітництва в питаннях екстрадиції та судового переслідування, протидії фізичним способам учинення актів тероризму.

Обґрунтовано, що важливим імпульсом міжнародно-правового розвитку стане забезпечення взаємозв'язку між різними галузями міжнародного права і системне застосування їхніх норм для боротьби з тероризмом, використання комплексної стратегії боротьби з тероризмом у міжнародному правопорядку. Визначено, що ефективність міжнародного антитерористичного права повинна забезпечуватися взаємозв'язком між різними галузями міжнародного права й їх застосовністю до вирішення проблем тероризму і боротьби з тероризмом; посиленням акцентів на міжнародне співробітництво у справі попередження і розслідування тероризму; розширенням підстав для застосування сили проти терористів та взаємозв'язку між правом прав людини і міжнародним правом у сфері прав людини в процесі боротьби проти тероризму.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародний тероризм, міжнародний злочин, протидія тероризму, світова спільнота, міжнародно-правова відповідальність, міжнародний договір, міжнародне співробітництво, резолюція, міжнародний правопорядок.

Summary

Gromovenko K. V. Modern organizational and legal bases of countering international terrorism by the international community. – Article.

The article examines the current organizational and legal bases of countering international terrorism by the international community. It is noted that international law, in the regime of prescriptions for good conduct, creates conditions for ensuring the legal security of all member states of the world community, the totality of the rights and legitimate interests of each state is fully ensured, and any cases of abuse of the right are excluded in advance. It is stated that at the international level, a legally regulated institution of interaction has been established between the political body of the United Nations, which bears the primary responsibility for maintaining international peace and security, and the body of International Criminal Justice, which provides international justice on a universal basis in the person of the International Criminal Court. It should be noted that the development of a uniform understanding of the essence of the Act would undoubtedly contribute to improving the effectiveness of the fight against a crime that the entire international community is interested in ending and eliminating. The article examines the modern regulatory framework for countering terrorism by the international community. It is determined that along with the changes that criminal law has undergone in the modern conditions of the fight against terrorism, civil and administrative-legal counteraction measures have been transformed, which in order to overcome international terrorism must comply with the principle of the rule of law. It is noted that, despite the fact that an unprecedented number of legal norms on combating terrorism have been developed and adopted, and the practice of counter-terrorism activities has no analogues in the past, the manifestations of terrorism in the world have become incomparably more than ever. It was noted that there are still many significant gaps in the legal regulation and institutional organization of the fight against terrorism, there is no comprehensive legal framework for transnational cooperation in issues of extradition and prosecution, countering physical methods of committing acts of terrorism.

It is proved that an important impetus for international legal development will be ensuring the relationship between various branches of international

law and the systematic application of their norms to combat terrorism, the use of a comprehensive strategy for combating terrorism in the international legal order. It is determined that the effectiveness of international anti-terrorist law should be ensured by the relationship between different branches of international law and their applicability to solving the problems of terrorism and combating terrorism; increased emphasis on international cooperation in the prevention and investigation of

terrorism; increased grounds for the use of force against terrorists and the relationship between human rights law and international human rights law in the fight against terrorism.

Key words: international law, international terrorism, international crime, countering terrorism, international community, international legal responsibility, international treaty, international cooperation, resolution, international law and order.